

AZS Toruń

AZS Toruń ma stosunkowo długą, ale nietypową historię. Przez długie lata funkcjonował bowiem jako jedyny klub uczelniany na terenie województwa, którego stolica mieściła się w sąsiedniej Bydgoszczy. Gdy wreszcie wyrosła mu konkurencja za miedzą przeżywał pewien kryzys, ale wyszedł z niego obronną ręką i ponownie zajmował silną pozycję na mapie sportu akademickiego w Polsce. Jest kojarzony przede wszystkim z sukcesami wioślarzy oraz koszykarską drużyną „Twardych Pierników”. Chociaż doczekał się dwóch okolicznościowych publikacji¹, jego dzieje czekają na pełne opracowanie.

AZS na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu powstał 15 stycznia 1946 r. W mieście znalazło się wówczas wielu działaczy przedwojennego wileńskiego AZS. Oni właśnie byli inicjatorami założenia sportowego klubu akademickiego w Toruniu². Jeden z nich Jerzy Wigura (były wiceprezes AZS Wilno) został po kilku miesiącach prezesem AZS w grodzie Kopernika. Nowy klub rozwijał się niezwykle szybko. W momencie utworzenia zrzeszał 60 członków, a w listopadzie 1946 r. już 370. Już w pierwszym roku działalności uruchomiono aż 12 sekcji: narciarską, gier sportowych, tenisa stołowego, szachową, lekkiej atletyki, pływania, tenisa, turystyczno-krajoznawczą, motorową, szybowcową, łyżwiarскую i hokeja na lodzie³.

Toruńscy akademicy, pełni entuzjazmu i zapału, stawiali sobie ambitne zadanie propagowania sportu jak najbardziej „wszerz”: „Naczelnym zadaniem AZS w Toruniu, którego realizacja leży w programie pracy, jest najszerzej pojęta propaganda sportu wśród rzesz akademickich i wciągnięcie ich do pracy w stowarzyszeniu. Naszym zadaniem będzie nie tylko zdobywanie najlepszych miejsc w ogólnych rozgrywkach sportowych, lecz przede wszystkim podniesienie poziomu fizycznego i wyrobienie postawy sportowej wśród studentów, a także obudzenie i rozszerzenie wśród mas zamiłowania do sportu i jego uprawianie w życiu”⁴.

W ciągu kilku lat szara rzeczywistość zweryfikowała te zamierzenia. Z powodu braku środków finansowych niektóre sekcje (jak hokejowa i pływacka) musiały zawiesić działalność. Wyraźną dominację uzyskały sekcje, które już wkrótce zaczęły przynosić duże sukcesy: gry zespołowe (koszykówka i siatkówka), wioślarstwo, żeglarstwo, lekka atletyka.

W 1956 r. AZS w Toruniu liczył 605 członków, uprawiających 7 dyscyplin⁵. W następnych latach widzimy pewną stabilizację liczebności klubu. W 1965 r. Klub Uczelniany AZS UMK w Toruniu zrzeszał 612 członków w 8 sekcjach sportowych, co stanowiło 20,5 % ogólnej liczby

1 25 lat toruńskiego AZS-u, oprac. E. Cichy, Toruń 1972; B. Otręba, 50-lecie AZS Toruń, Toruń 1996.

2 Pół wieku AZS..., s. 118.

3 R. Wryk, *Narodziny i rozwój...*, s. 274.

4 Sprawozdanie z działalności AZS Toruń za 1946 r. dla Rektoratu UMK, [w:] *Powstanie i pierwsze dziesięć lat Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 1945-1956. Wybór źródeł*, wyd. H. Duczkowska-Moraczewska, Toruń 1995, s. 151.

5 Sprawozdanie z działalności w latach 1957-1959, ZG AZS, Warszawa 1960, s. 14.

studentów. Dzięki wykazanej inicjatywie wybudował ośrodek turystyczno-wypoczynkowy w Bachotku koło Brodnicy. Rywalizował z innymi klubami AZS w czterech dyscyplinach: lekkiej atletyce, koszykówce mężczyzn, wioślarstwie i żeglarstwie, zajmując ósme miejsce. Koszykarze i żeglarze należeli do czołowych sekcji w AZS⁶.

W sporcie wyczynowym wyraźnie dominowali koszykarze. Prowadzony przez Edwarda Kuczę męski zespół AZS Toruń (zwany „Twardymi Piernikami”) systematycznie pokonywał kolejne szczeble drabinki do koszykarskiej elity. W 1954 r. wygrał finałowy turniej o awans do I ligi, a następnie grał w niej nieprzerwanie przez 16 lat. Największy sukces w ligowych rozgrywkach torunianie zanotowali w sezonach 1957/58 oraz 1958/59 (dwukrotnie 5. miejsce). Kilkakrotnie stawali na podium Akademickich Mistrzostw Polski. W 1965 r. do grona pierwszoligowców dołączyły też koszykarki AZS Toruń, otrzymując przy okazji miano „Toruńskich Katarzynek”. W Akademickich Mistrzostwach Polski uplasowały się one na wysokiej trzeciej pozycji⁷.

W 1957 r. w drużynie AZS, która zdobyła brązowy medal na akademickich mistrzostwach świata wystąpiło trzech koszykarzy z Olsztyna: Jerzy Grecki, Ryszard Olszewski, Jan Sarbinowski. Trzech zawodników (Ryszarda Olszewskiego, Andrzeja Chmarzyńskiego i Szczepana Waczyńskiego) powołano do pierwszej reprezentacji Polski. Najbardziej znany jest oczywiście Ryszard Olszewski, który jako reprezentant Polski czterokrotnie uczestniczył w mistrzostwach Europy (1955 – Budapeszt, 1957- Sofia, 1959 – Istambuł, 1961 – Belgrad). Ukoronowaniem jego wspaniałej kariery były występ na igrzyskach olimpijskich w Rzymie w 1960 r., gdzie reprezentacja Polski zajęła siódme miejsce. Kapitan „Twardych Pierników” należał do wyróżniających się zawodników. Zdobył we wszystkich spotkaniach 131 punktów, ustępując pod względem liczby uzyskanych koszy jedynie dwóm kolegom z drużyny⁸.

Poza koszykarzami wizytówką klubu stała się na długie lata sekcja wioślarska. Przez kilka lat (1955-1958) w barwach toruńskiego AZS występował pochodzący z Bydgoszczy skiffista Teodor Kocerca „Tojo” – najwybitniejszy polski wioślarz wszech czasów, brązowy medalista igrzysk olimpijskich w Helsinkach (1952) i Rzymie (1960). W czasie występów dla AZS Toruń Kocerca wygrywał co roku mistrzostwa Polski w wyścigach jedynek. Zdobył też tytuł mistrza Europy w Gandawie w 1955 r.⁹ W tym okresie wyróżniała się również Wanda Augustyniak, która zdobyła tytuł najlepszej skiffistki w kraju, zaś w dwójce podwójnej wraz z Alicją Poniatowską zostały wicemistrzyniami Polski. Po tytuł mistrzowski sięgnęła ponadto osada: Z. Szwed, K.

6 *Sprawozdanie z działalności w latach 1964-1965, ZG AZS, Warszawa 1966, s. 20-21.*

7 B. Otręba, op. cit., s. 23-40.

8 Ibidem, s. 32.

9 <https://www.olimpijski.pl/pl/bio/989,kocerca-teodor.html>

Orcholski i S. Kuczkowski w dwójce ze sternikiem¹⁰.

W latach 60. wioślarze utrzymywali wysoką formę. Tylko w 1964 r. zdobyli 4 tytuły akademickich mistrzów Polski. Krystyna Jeziorska, najlepsza toruńska wioślarka, w 1969 r. została mistrzynią kraju w jedynce i wicemistrzynią w dwójce podwójnej razem z Zofią Majewską. Na najwyższym podium stanęła też ósemka złożona w połowie z wioślarek AZS Toruń. Krystyna Jeziorska wzięła udział w mistrzostwach Europy na Węgrzech, zajmując w wyścigu finałowym piąte miejsce¹¹.

Podczas obchodów jubileuszu 25-lecia toruńskiego AZS Edward Cichy słusznie mówił: „Wszystko, co zdobyliśmy, zawdzięczamy niezwykle ofiarnej pracy społecznej działaczy, zawodników, niezwykle entuzjizmowi trenerów, pracujących często w bardzo trudnych warunkach. [...] Nietypowy nasz jednouczelniany klub, nieraz traktowany jako środowiskowy, zawsze potrafił godnie rywalizować z najlepszymi, wielouczelnianymi ośrodkami akademickimi, często wychodząc z tej rywalizacji zwycięsko”¹².

Ówczesne województwo bydgoskie było faktycznie w nietypowej sytuacji, gdyż jedyna uczelnia od dłuższego czasu istniała nie w stolicy województwa, lecz właśnie w Toruniu. Tę sytuację zaczęto zmieniać w połowie lat 60., gdy powstała Wyższa Szkoła Inżynierska w Bydgoszczy. W lutym 1965 r. powstał Klub Uczelniany Wyższej Szkoły Inżynierskiej, zrzeszając początkowo 99 członków w 2 sekcjach. Jak zaznaczono w sprawozdaniu ZG AZS, klub miał dobre warunki do rozwoju oraz był otoczony opieką władz uczelni i miasta¹³.

W 1974 r. Wyższa Szkoła Inżynierska połączyła się z bydgoską filią Akademii Rolniczej w Poznaniu. W ten sposób powstała Akademia Techniczno-Rolnicza. Od 1969 r. działała w tym mieście także Wyższa Szkoła Nauczycielska, przekształcona w 1974 r. w Wyższą Szkołę Pedagogiczną. W obu bydgoskich szkołach wyższych szybko rosły liczebnie kluby AZS. W 1974 r. Klub Uczelniany WSP w Bydgoszczy miał w 12 sekcjach 280 członków (co stanowiło 17,4 % ogółu studentów uczelni). Klub ATR w 13 sekcjach posiadał aż 617 członków (23,4 % studentów)¹⁴.

Tymczasem Klub Uczelniany AZS UMK w 1974 r. w 13 sekcjach miał tylko 245 członków (zaledwie 5,5 % ogółu studentów)¹⁵. Przełom lat 60. i 70. był bowiem dla toruńskiego AZS trudnym okresem stagnacji i regresu. Spadek zainteresowania studentów UMK aktywnością w ramach AZS był zapewne związany z obniżeniem wyników sportowych. Dwie czołowe drużyny: koszykarze

10 B. Otręba, op. cit., s. 13-14.

11 25 lat toruńskiego AZS-u, oprac. E. Cichy, Toruń 1972, s. 117.

12 B. Otręba, op. cit., s. 19.

13 Sprawozdanie z działalności w latach 1964-1965, s. 15.

14 Informator statystyczny 1974, ZG AZS, s. 2-3.

15 Ibidem, s. 4.

i koszykarki, spadły do II ligi. Znacznie słabsze rezultaty uzyskiwali też żeglarze¹⁶.

Ze słabości ośrodka toruńskiego skorzystała niewątpliwie Bydgoszcz, która była preferowana jako stolica województwa. W ramach reformy zarządzania sportem akademickim w lutym 1974 r. utworzono Klub Środowiskowy SZS-AZS w Bydgoszczy, który ściśle współpracował z obydwoma klubami uczelnianymi. W świetle kontroli przeprowadzonej w marcu 1976 r. klub ten zrzeszał 227 zawodników w trzech sekcjach: piłki koszykowej, piłki siatkowej i piłki ręcznej¹⁷.

W 1981 r. w czterech sekcjach wyczynowych w Bydgoszczy trenowało 172 zawodników¹⁸. Tymczasem Uniwersytet Mikołaja Kopernika wciąż należał do najmniej usportowionych uczelni w kraju. Zaledwie 8,9 % studentów należało do AZS, uprawiając 15 dyscyplin, podczas gdy w innych środowiskach, szczególnie w niewielkich liczebnie szkołach wyższych, wskaźnik ten był niemal trzykrotnie wyższy¹⁹. W pięciu sekcjach wyczynowych (koszykówka kobiet i mężczyzn, siatkówka kobiet i mężczyzn, wioślarstwo) trenowało ponad 220 zawodniczek i zawodników. Odrębnie funkcjonował Akademicki Klub Żeglarski zrzeszający około 50 osób.

W 1976 r. w wyniku odgórnej decyzji AZS Toruń musiał przekazać do Szkolnego Związku Sportowego sekcję lekkoatletyczną. Zanim to nastąpiło objawił się talent Leszka Duneckiego, który w mistrzostwach Polski zdobył złoty medal w skoku w dal ze świetnym rezultatem 7,80 m. Jego dużym sukcesem był tytuł mistrza Europy juniorów z rekordem starego kontynentu – 7,98 m²⁰. Po przejściu do AZS AWF Warszawa został złotym medalistą mistrzostw Europy w 1978 r. w sztafecie 4x100 m, a w 1980 r. wicemistrzem olimpijskim w tej konkurencji²¹.

Kolejne sukcesy zaczęli ponownie odnosić wioślarze, którzy zajmowali wysokie pozycje w mistrzostwach Polski juniorów. Od 1979 r. ponownie zdobywali też medale wśród seniorów. Jadwiga Roguska, Grzegorz Michalski i Grzegorz Nakielski startowali także w mistrzostwach świata juniorów. W 1985 r. w punktacji klubowej mistrzostw Polski wioślarze z Torunia sklasyfikowani zostali na wysokiej szóstej pozycji, zdobywając cztery medale. Piotr Winczura i Krzysztof Gabrylewicz, startując czwórce podwójnej na mistrzostwach świata w Lucernie w 1983 r.²²

W latach 90. wioślarze jeszcze bardziej wzmocnili swoją pozycję w kraju. W 1995 r. w punktacji klubowej mistrzostw Polski sekcja uplasowała się na trzecim miejscu (trzy złote medale, cztery srebrne i jeden brązowy)²³. Wybijającym się zawodnikiem był Piotr Bujnarowski –

16 B. Otręba, op. cit., s. 17.

17 AIPN, IPN BU 1585/24053, Sprawozdanie z kontroli Środowiskowego Klubu SZS-AZS w Bydgoszczy przeprowadzonej w dniach 16-18 marca 1976 r., s. 182-184.

18 *Informator statystyczny 1981 rok*, ZG AZS, oprac. H. Hanusz, s. 9.

19 Ibidem, s. 9, 11.

20 B. Otręba, op. cit., s. 50.

21 <https://www.olimpijski.pl/pl/bio/435,dunecki-leszek-ryszard.html>

22 Ibidem, s. 54, 62, 86.

23 Ibidem, s. 99.

olimpijczyk z Barcelony i Atlanty, gdzie wystąpił w reprezentacyjnej czwórce podwójnej. Był również pięciokrotnym mistrzem Polski i brązowym medalistą Uniwersjady w 1993 r. w Buffalo²⁴.

Początek lat 90. to ponowna walka o pierwszą ligę dla koszykarek z Torunia. Sukces ten nastąpił w 1992 r. Mimo różnorodnych trudności utrzymywały się w niej aż do 2001 r.²⁵.

W wyniku reformy administracyjnej w 1999 r. Bydgoszcz i Toruń zostały ponownie połączone w jednym województwie. W następstwie tego funkcjonuje jedna Organizacja Środowiskowa AZS. Do uczelni toruńskich i bydgoskich dołączyły placówki z Włocławka (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa i Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna) oraz Tucholi (Wyższa Szkoła Zarządzania Środowiskiem). W 2006 r. Organizacja Środowiskowa w Toruniu zrzeszała w 10 klubach i 112 sekcjach łącznie 2046 członków²⁶.

Wytrwała i długoletnia praca szkolenia w sekcji wioślarskiej AZS Toruń przyniosła wspaniałe efekty w pierwszej dekadzie XXI wieku. W 2002 r. Sławomir Kruszkowski zdobył wicemistrzostwo świata w czwórce podwójnej, a rok później sięgnął po brązowy medal. W 2007 r. Sławomir Kruszkowski i Michał Stawowski, startując w ósemce zdobyli wicemistrzostwo Europy. Rok później Stawowski został brązowym medalistą. Trzecie miejsce na mistrzostwach Europy zajął także w 2009 r. Michał Słoma w czwórce podwójnej. Największy sukces odniósł jednak Łukasz Pawłowski – dwukrotny olimpijczyk (2008, 2012). Na igrzyskach w Pekinie wywalczył srebrny medal w czwórce bez sternika wagi lekkiej. Został ponadto srebrnym (2010) i dwukrotnie brązowym (2006, 2009) medalistą mistrzostw świata²⁷.

Bibliografia:

Sprawozdanie z działalności AZS Toruń za 1946 r. dla Rektoratu UMK, [w:] *Powstanie i pierwsze dziesięć lat Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 1945-1956. Wybór źródeł*, wyd. H. Duczkowska-Moraczewska, Toruń 1995.

B. Otręba, *50-lecie AZS Toruń*, Toruń 1996.

25 lat toruńskiego AZS-u, oprac. E. Cichy, Toruń 1972.

<https://www.ucs.umk.pl/sport-azs-umk/historia-azs-umk-w-toruniu/>

<https://nowosci.com.pl/torunski-azs-swietuje-70lecie-bogata-historia-koszykowki/ar/10797930>

24 B. Tuszyński, H. Kurzyński, *Leksykon olimpijczyków polskich...*, s. 1052.

25 <https://www.ucs.umk.pl/sport-azs-umk/historia-azs-umk-w-toruniu/>

26 XXII Zjazd Akademickiego Związku Sportowego. *Sprawozdanie z działalności w latach 2006-2007*, Poznań 2007, s. 41.

27 B. Tuszyński, H. Kurzyński, *Leksykon olimpijczyków polskich...*, s. 1096.